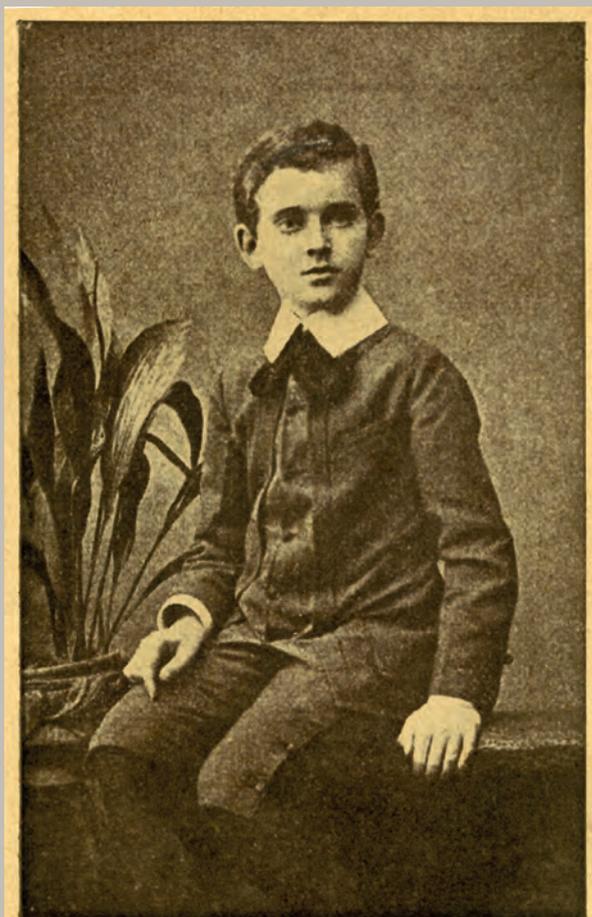

יאנוש קורצ'אק
(1878 [1879]–1942)

בפעם הראשונה ראיתי את הדוקטור בחשמלית. בכלל לא הייתי שמה לב
לאדון הזה הלבוש בצניעות, העומד ליד הדלת, אלמלא שמעתי לחישה:
"תראה עומד שם קורצ'אק".

לוציה גולד

הנריק גולדשמיט, בשנת 1888 לערך, התצלום שפרסם קורצ'אק
בספרו "המלך מתאי הראשון" בשנת 1922

”אני האלוף בכלכלת המאמץ” – כתב יאנוש קורצ'אק על עצמו בינואר 1942. משפט שהוכנס לתוך המכתב הרשמי המיועד לרשויות יכול לשמש כתמצית חייו של האדם שאת הביוגרפיה העשירה שלו ניתן לחלק למספר פרקים עצמאיים ונפרדים. היום הידע הכללי אודות קורצ'אק מצטמצם אך ורק לשנים האחרונות של חייו, אותן בילה בגטו וורשה ולתהלוכת הגבורה לאומשלאגפלאץ יחד עם ילדי בית היתומים ועמיתיו לעבודה, בבוקר החמישי באוגוסט 1942. תמונה זו היא בעת ובעונה אחת גם דרמטית וגם מאד מרגשת, מאפילה שלא בצדק על 63 (או 64) שנות חיים ועבודה. העובדה שיאנוש קורצ'אק לא עזב את הילדים שגורשו על ידי הגרמנים לטרבלינקה הייתה זו בסופו של דבר התוצאה הבלתי נמנעת של בחירות והחלטות מוקדמות שקיבל וביצע בעבודה החינוכית היומיומית ובפעילויות יצירתיות במשך שנים. חייו, במידה שנקבל אותם כתכנון הדרגתי של פעילויות, המאמץ וההישגים בתחומים רבים, עשויים להוות השראה גם היום. מצד שני קורצ'אק כאדם בדמות אנדרטה מרתיעה משהו, לעומת זאת קורצ'אק כאדם בשר ודם ידידותי יותר.

ילדות ונעורים

הנריק גולדשמיט, המוכר בכינויו הספרותי כיאנוש קורצ'אק נולד בוורשה (שנמצאה אז תחת הכיבוש הרוסי) למשפחה יהודית מתבוללת בתרבות הפולנית כבנם של עורך הדין יוסף גולדשמיט וצציליה לבית גמביצקי. הייתה לו אחות, אנה, המבוגרת ממנו בשלוש שנים. אביו רשם אותו לאחר עיכוב מה בספר הלידות ועל כן עד סוף ימיו יאנוש קורצ'אק לא היה בטוח לגבי התאריך המדויק של לידתו (22 ביולי 1878 או 1879). יתכן שהעיכוב היה מתוכנן, כפי שנהגו באותם הימים, כי כך ניתן היה לדחות את הגיוס לשירות חובה בצבא, דבר שלעתים קרובות גרם לשיבוש בקריירה המקצועית או לפחות לעיכוב משמעותי.

בהיותו ילד קטן הוא נשלח לבית ספר יסודי. הייתה זו חוויה מאד קשה עבורו. בתקופה זו השתמשו עדיין בשיטות חינוכיות

מיושנות (כולל מכות בפומבי לתלמידים), שהשאיר עליו רושם רע במיוחד. לאחר מכן המשיך בלימודיו בגימנסיה הממשלתית לבנים ברובע פראגה. שפת ההוראה הייתה כמובן רוסית. בשנים אלה משפחת גולדשמיט ספגה פגיעה קשה. אביהם של הנריק ואנה, עורך דין וורשאי ידוע, פובליציסט מחונן ואדם אמיד שזכה להערכה רבה בחברה הגבוהה של וורשה חלה במחלת נפש ואושפז כמה פעמים בבית חולים פסיכיאטרי ושם בסופו של דבר התאבד. הבעיה מאד הכבידה על כל המשפחה, לא רק מבחינה כלכלית אלא גם חברתית. האחריות, לרבות החומרית, על המשפחה והבית נפלה על האלמנה צציליה. ההתרוששות גרמה לכך שהם נאלצו לעבור דירה למקום קטן יותר ובסביבה פחות יוקרתית. גם הילדים הצטרכו לשאת יחד עם אמם את נטל הפרנסה. לא יודעים במה עסקה אנה כדי לעזור, הנריק לעומת זאת סייע בכלכלת המשפחה באמצעות מתן שיעורים פרטים, בין היתר לדיירי חדרים שהשכירה אמו בדירתם. איננו יודעים אם הייתה זו הסיבה הישירה שבעקבותיה הנריק נישאר כיתה בגימנסיה. באותה תקופה הסיבות שהביאו לגירוש מבית הספר, לקביעת סנקציות ועונשים אחרים היו לעתים מאד טריוויאליות. עם זאת יש לציין שבתקופת הלימודים בתיכון, למרות בעיות משפחתיות, הנריק גולדשמיט זכה להתפתחות אינטלקטואלית אינטנסיבית (הוא כתב שנפל אז אל תוך "טירוף הקריאה") וחיפוש אחרי זהות עצמית. התוצאה הישירה של תקופת נעורים זו של "הסערה והפרץ" היו יצירותיו הספרותיות (בכלל זה גם עיתונים הומוריסטים) תחת שמות בדויים שונים, אחד מהם הפך בסופו של דבר לחלק בלתי נפרד ממנו ואף החליף את שם משפחתו האמתי. הכתיבה, שבה עסק באופן אינטנסיבי פחות או יותר, תלווה את קורצ'אק למעשה עד סוף חייו, גם בגטו וורשה.

בחירת דרך החיים

ההחלטה על בחירת תחום הלימודים והמקצוע הייתה, כמו במקרה של כל אדם צעיר, רגע של מפנה. הנריק גולדשמיט החליט, יתכן בעקבות השפעה של משפחתו (סבו היה רופא בהרובישוב),

להתחיל בלימודי רפואה באוניברסיטה הצארית בוורשה. מסיבות לא לגמרי ברורות (סביר להניח שהדבר היה קשור למעצרו בעקבות הפגנות של סטודנטים) נאלץ לחזור על שנת הלימודים הראשונה, כך שרק בשנת 1905 הוא הוסמך כרופא והתחיל לעבוד בבית החולים לילדים ע"ש ברסון ובאומן ברחובות שליסקה 51 – שיינה 60. למרות שהיה מיועד לילדים יהודיים העניק בית החולים טיפול לכל החולים "ללא הבדל דת". בנוסף ללימודים הנריק גולדשמיט עסק בהתבוננות במה שמתרחש בעולם. ביחד עם הסופרת הצעירה זופיה נאוקובסקה והמשורר לודוויק סטניסלב לינסקי הסתובב ברחובות "חשודים" בוורשה. נדודים אלה אפשרו לו לפגוש אנשים שונים, מבוגרים וגם ילדים באזורים העניים ביותר ולנסות ולהבין את הבעיות החברתיות הסבוכות ביותר של וורשה דאז. ביקורים אלה בבתי העניים אפשרו לו לעתים קרובות לא רק לצפות בעולם מוזר, אלא גם להתחבר ולהשתתף בחייהם של המארחים.

הנריק גולדשמיט כסטודנט.
 כתב העת "וונדרובייץ"
 ("הנווד"), 1906 (7)

לא היו אלו המפגשים היחידים שלו עם ילדים צעירים. מלבד ניסיונו כמורה פרטי וסיווריו במחוזות העוני, עוד בתקופת הלימודים באוניברסיטה הייתה להנריק גולדשמיט הזדמנות לעבוד עם קבוצות גדולות של ילדים. בשנת 1904 ומאוחר יותר בשנת 1907 ו-1908 הוא יצא לקייטנות מאורגנות עבור ילדי וורשה על ידי האגודה לקייטנות קיץ. בשני המחזורים הראשונים הוא היה מחנך של ילדים יהודים במחנה הקיץ מיכלובקה ליד מלקיניה ובאחרון של ילדים פולנים בוילחלמובקה שליד אוסטרולנקה. הוא הציג את חוויותיו מאותן הקייטנות בשני ספרים תיעודיים למחצה: *מושקים, יושקים, שרולקים*, שהופיע בשנת 1910 ו*ויזוקים, יאשקים, פרנקים* ב-1911. נידמה ששהותו בקייטנות ובמחנות קיץ וביקורי לימודים במוסדות הרפואיים החינוכיים בבירות

אירופה (ברלין, פאריס, לונדון) תרמו לכך שקורצ'אק החליט לוותר על רפואה רגילה בבתי חולים למען עבודה עם ילדים ולצבור ניסיון אישי כמחנך.

הנריק גולדשמיט מעולם לא הקים משפחה. בחירה זו נבעה, ככל הנראה, מידיעת ההשלכות האפשריות של הבעיות הרפואיות של אביו. החלטה זו מן הסתם עזרה לו לבחור ב"דרך עצמאית כאיש בודד", שמנעה ממנו חיי משפחה ויחד עם זאת אפשרה לו לשמש כאפוטרופוס ומחנך עבור הילדים שהיו זקוקים במיוחד לתמיכה מסוג זה. היה בכך צעד מחושב שנבע לא רק מחשש או מודעות למגבלות אפשריות, אלא מעל הכל מן הרצון לתקן את העולם.

יאנוש קורצ'אק "שביאט" ("העולם"), 1913 (49)

הפניה לכיוון החינוך

בשנת 1909 הצטרף יאנוש קורצ'אק ל"אגודה לעזרת יתומים". יתכן שהוא עשה זאת הודות ליוזמה הישירה של הדוקטור אליאסברג, רופא המבוגר ממנו בדור, ששיתף פעולה עם בית החולים לילדים ע"ש ברסון ובאומן, ומאוחר יותר ביחד עם אשתו סטלה היה פעיל מרכזי באגודה זו. כעבור תקופה מסוימת קורצ'אק ביחד עם סטפניה וילצ'ינסקה, שגם היא עבדה שם, הפך לראש הקבוצה, שבהתאם לפרויקט חינוכי חדשני התחייבה להקים בית יתומים עבור הילדים היהודים ולאחר מכן אף לנהלו.

הודות למאמצי האגודה ובזכות תרומות חבריה בשנת 1912 נפתח ברחוב קרוכמלנה בוורשה בית יתומים לילדים יהודים. המוסד היה מיועד ל-107 ילדים בגיל 7 עד 14. הבניין תוכנן על ידי האדריכל הידוע הנריק שטיפלמן, שתכנן גם בנינים מעניינים אחרים

בוורשה (חלקם שרדו עד היום). מתחילתו תוכנן בית היתומים כמוסד מחקרי שיספק את הצרכים הבסיסיים של החניכים ושבמקביל ישמש כמרפאה העוקבת אחרי התפתחותו של הילד. כעבור זמן, לאחר קבלת העצמאות של פולין, ובמיוחד בשנות העשרים, החלו להכשיר במוסד גם את המחנכים העתידיים. עבור קורצ'אק, וילצ'ינסקה ומחנכים נוספים היה זה שדה מחקר ומעקב יום יומי אחרי החניכים ועבור הילדים עצמם מקום שבו יכלו לגדול באווירה לבבית ותוך תמיכה צמודה ומתמדת. המוסד מומן על ידי האגודה ובמידה רבה נהנה מאי תלות בשלטונות המדינה. בזכות זה ניתן היה להשתמש בשיטות חינוכיות חדשות שלא היו כלל מוכרות במוסדות אחרים מסוג זה.

בספרו כיצד לאהוב ילדים, בפרק המוקדש לבית היתומים, תיאר קורצ'אק באופן די מפורט את תפקודו. על פי עקרונות דומים ובמובן מסוים אף זהים פעל המוסד החינוכי "ביתנו" בהנהלת מריה פאלסקה, ששיתפה פעולה עם קורצ'אק. המוסד פעל בעיר פרושקוב החל משנת 1919 (מאוחר יותר הוא הועבר לוורשה לאזור הנקרא "פולה ביילנסקיה", כיום אליה זידנוצ'וניך 34) משנת 1921 הוא נתמך על ידי האגודה "ביתנו". מן הראוי לזכור כי בשני המוסדות הללו מלבד הצוות המנהל עבדו גם אנשים נוספים, ידועים פחות, שתרמו באופן בולט להצלחה הפדגוגית של מוסדות אלה.

"בית היתומים", רח' קרוכמלנה 92
(היום רח' יקטובסקה) בוורשה,
בשנות העשרים

יצחק אליאסברג, יאנוש קורצ'אק וסטפניה וילצ'ינסקה עם חניכים מ"בית היתומים" בשנת 1923

"Orkiestra"
pod "batubą" Sra J. Korczaka

יאנוש קורצ'אק
וחניכים בחצר
"בית היתומים",
שנות העשרים של
המאה העשרים

בתי הילדים של קורצ'אק התאפיינו בכמה תכונות, שגם מנקודת המבט של ימינו נראים ייחודיים. היו אלה פרויקטים ארוכי טווח, שכללו טיפול מקיף והילדים בילו שם בדרך כלל כשבע שנים. תקופה זו אפשרה לכולם עבודה שיטתית רגועה ומתוכננת על כל פרטיה ותחושה של שותפות מלאה.

כל הקהילה התרכזה סביב מטרה אחת: יצירת סביבה נוחה ובטוחה לילדים, שתאפשר תנאים לצמיחה והתפתחות לא רק פיזית ונפשית, אלא גם, ואולי מעל לכל, חברתית. עזרו בכך המוסדות הפנימיים שעצבו את היחסים בין החניכים, המחנכים והעובדים האחרים. התקיימו שם שני עקרונות: אזרחות ואחריות. כל אחד, בין אם מדובר באדם מבוגר או בילד, שהיה מעורב בצורה זו או אחרת בתפקוד הבית, היה גם האחראי לאווירה השלטת שם.

בבית היתומים של קורצ'אק וגם ב"ביתנו" פעלו מוסדות פנימיים כגון סיים (פרלמנט), מועצת השלטון המקומי, משרד הנוטריון או בית המשפט. כל אחד מהם הוקם מצד אחד בכדי להקל על החיים והתפקוד הרגיל בתוך קבוצה גדולה ומצד שני כדי להעניק לדיירים ולעובדים כלים יעילים להשפיע על המציאות.

הודות לסיים (הפרלמנט) ולמועצת השלטון המקומי המורכבים מהחניכים ונציגי העובדים ניתן היה לנסח עקרונות שעל פיהם אורגנו חיי היומיומיים. בנוסף לארגון זכויות וחובות ניתן היה ליצור מנגנון פנימי של עבודה (ובילויים) המבוסס על חגים פנימיים, מסורת ביתית וסוגים אחרים של פעילות. בית היתומים תיפקד על פי כמה לוחות שנה: לוח שנה של בית הספר, לוח שנה של החגים היהודיים, לוח שנה פנימי, שתוכנן במשותף ושהיו בו חגים כגון "יום המלוכלך" – יום אחד בשנה שבו ניתן היה ללכת לישון מבלי להתרחץ, "יום השלג הראשון", בהתאם למזג האוויר ו"יום הטבחית", כאשר עובדות המטבח קיבלו מתנות קטנות והוחלפו זמנית בתפקידיהם על ידי חניכים גדולים יותר.

מוסד מעניין שתפקידו כנראה לא הובן עד הסוף גם היום היה בית המשפט. הוא הוקם לא רק כדי ליישב סכסוכים אפשריים בין ילדים (וגם בין ילדים מצד אחד ומחנכים ועובדים מצד שני), אלא גם כדי מצד אחד, להעביר את הנטל בהבנת והערכת המניעים להתנהגותו של אדם לידי התלמידים (הילדים שהוגרלו מילאו את תפקיד השופטים) ומצד שני להראות איזו אחריות גדולה היא הטלת עונשים. מן הראוי לציין שרוב הסעיפים שבהם דנו בבית המשפט היו עבירות קלות והשופטים התייחסו אל מעשיהם של הנאשמים בסלחנות, ניסו להבין, להסביר ואפילו להצדיק את ההתנהגות. היו גם עבירות קשות יותר שדרשו סנקציות חמורות יותר. כך לדוגמה סעיף מספר 1000, שקבע שיש לגרש את הילד העבריין מן המוסד לא הופעל מעולם. בית המשפט שפעל בשני הבתים שהיו באחריותו של קורצ'אק סיפק את הלקח שלכל הפרה של החוק או פגיעה בפרט יש השלכות.

הודות למשרד הנוטריון ניתן היה לנהל "סחר חליפין" בין הילדים. הדבר הגן מצד אחד על האינטרסים שלהם, ומצד שני, הוא לימד אותם מהו ערכו של כסף. עבור המחנכים היה זה בוודאות שדה להתבוננות שסיפק גם מידע על כסף ומצרכים שעוברים בין הילדים. הסוגיה החשובה בפעילות של "בית היתומים" של קורצ'אק ו"ביתנו" הייתה התקשורת הפנימית. למוסדות מסוג זה יש חשיבות רבה. עובדים קל יותר, מהר יותר וללא הפרעות מיותרות כאשר כולם יודעים, מהי התוכנית, או במקרה של שכחה מיד אפשר לבדוק הכל. בבית היתומים פעלו מספר אמצעים של תקשורת פנימית. בין היתר היה זה לוח קיר, שבו פרסמו ידיעות עדכניות, תיבת דואר

התלמידים והעובדים של
"ביתנו", בשורה שניה,
שניה מימין מריה
פלסקה. שלישי מימין
יאנוש קורצ'אק.
פרושקוב 1925

למכתבים ועיתון שהוקרא בקול רם בשבת בבוקר. הלוח היה תלוי בחדר הבילויים ששימש גם כחדר אוכל והיה זמין לכולם. פורסם גם מידע על בעיות יומיומיות או החלטות מעודכנות המסכמות את פעילותם של בתי היתומים. למשל תרשימים של התקוטטויות, "רשימות של דמעות" שעליהן נכתבו הסיבות לעצב של הילדים ובנוסף לכך גם טקסטים של עתירות, התנצלויות, תלונות, הבעות תודה ורעיונות חדשים. האפשרות וההזדמנות להיעזר במדיום הזה הייתה חשובה ביותר עבור המחנכים. ידיעה שהוצבה על לוח המודעות ולו פעם אחת, הייתה מחייבת ואילו לילד ניתנה כאן הזדמנות להשתתף במחזור התקשורת לא רק כנמען אלא גם כשולח. בנוסף על כך, מי שלא היו מסוגלים לקרוא או לכתוב, רכשו במהירות את הידע ונעזרו בכל בילדים גדולים יותר.

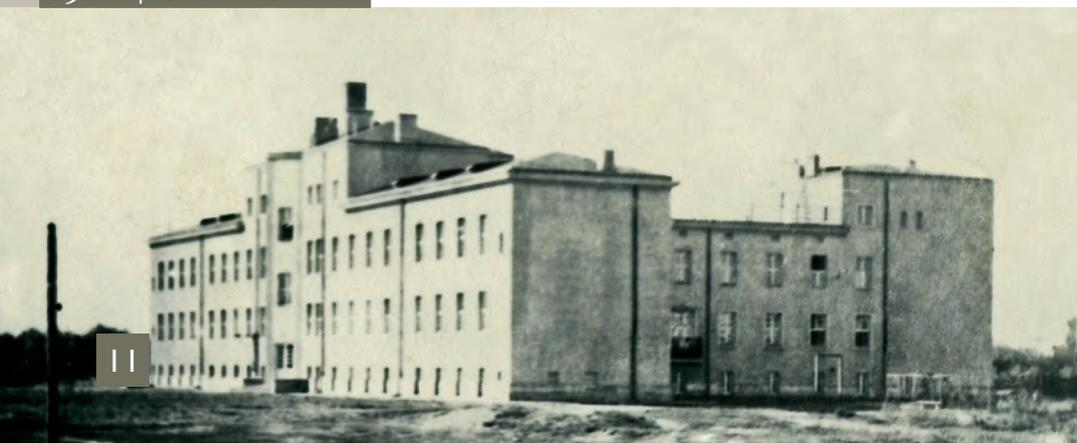
"בית היתומים" ו"ביתנו" דאגו למערכת יחסים תקינה בין החדשים ושאר הקבוצה. כל ילד חדש לאחר שעבר את שער המוסד קיבל מעין אפוטרופוס, שתפקידו היה להכין את הטריון לחיים של הקהילה, להסביר לו את הכללים השוררים במוסד ולקחת אחריות על התנהגותו לתקופה של שלושת החודשים הראשונים. בדרך זו

נוצרו הקשרים הראשונים והילד ששינה עתה את מקום מגוריו בהגיעו למוסד – השונה מאד בדרך כלל מחייו הקודמים בבית משפחתו – יכול היה להרגיש שהוא לא לבד ושהוא יכול למצוא תמיכה אצל עמית גדול יותר ולחשוב שבעתיד הוא בעצמו עשוי להיות מדריך למישהו.

כמו כן דאגו שהילדים לא יאבדו קשר עם משפחותיהם. החניכים בבית היתומים ברחוב קרוכמלנה 92 יכלו לבקר את קרוביהם בכל אחת מהשבתות, אחרי ארוחת הבוקר וקריאת העיתון השבועי. ברור שמטרת הביקורים הייתה לשמור על הקשר עם ההורים, האחים וגם הסביבה הקודמת. קורצ'אק ווילצ'ינסקה היו מודעים לכך שלשמירה על קשרים משפחתיים יש חשיבות עצומה, במיוחד לאור העובדה שתקופת השהות במוסד הייתה מוגבלת בלבד.

שיטות מעניינות לעורר את הילדים לעבוד על עצמם היו תחרויות, משאלים וגלויות למזכרת. אלו אמורים היו לעזור לילדים להילחם בהרגלים רעים או לעודד אותם לשינויים בהתנהגות. פעם בשבוע כל אחד מהילדים יכול היה לבוא אישית ליאנוש קורצ'אק (שחניכיהם של שני המוסדות קראו לו "דוקטור") ולהתערב אתו שבשבוע הבא הוא יקיים את הבטחתו לא להשתתף יותר במריבות או תגרות, לא לקלל ולקום בזמן. כעבור שבוע היה צריך להופיע שוב אצל קורצ'אק ולמסור לו דיווח על התוצאות שהושגו. במידה שהילד עמד בהתחייבותו הוא קיבל מקורצ'אק שתי סוכריות כפרס מוחשי על המאמץ. במקרה של כישלון צריך היה להחזיר את הסוכריות. ברור, שלא הממתקים היו כאן חשובים. ההתערבות אמורה הייתה לתת לתלמידים הזדמנות לבחון את עצמם ולקחת אחריות אמיתית על התנהגותם. הממתקים מילאו כאן תפקיד סמלי בלבד. מה שהיה חשוב זה לנצח את החולשה וקבלת ביטחון עצמי שנרכש לאחר הניצחון.

”ביתנו” בפולה ביילנסקיה 1928

למשאל העם מגיעה התייחסות נפרדת באופן קבוע כל ילד היה נתון להערכה קולקטיבית מצד החניכים והמחנכים. שלושה חודשים לאחר הגעתו למוסד ומאוחר יותר מדי שנה, כל הילדים והעובדים הביעו בסתר את הערכתם ויחסם לילד מסוים (גם למחנך או לעובד אחר כאשר הגיע תורו). הכללים היו מאד פשוטים, ניתן היה לקבל אחד משלושת הציונים: פלוס, מינוס או אפס. במילים אחרות, אני אוהב, אינני אוהב, לא אכפת לי, שפירושו של דבר אני אדיש. בהתאם לתוצאה שהושגה הילד המסוים יכול היה לכהן כ"מלך של הילדים", או במקרה הגרוע להיחשב ל"אורח מטריד". השיטה הפשוטה הזו סיפקה המון נתונים, כיצד הילד המסוים מסתדר בחברה, ובאופן פרדוקסלי לא מספר המינוסים אמור היה להדאיג במיוחד. גם לא אם התוצאה הייתה הרבה מתחת לאפס. במקרה כזה הילד לפחות ידע מה חושבים עליו האחרים. הדבר הגרוע ביותר היה אם רוב הערכות היו אפס – מותר

גלויה למזכרת שנכתבה
על ידי קורצ'אק
עבור חניכים של "ביתנו"
בשנת 1929

№2016
 Ποσειδών
 Πανσιευωνα
 Lycien Stansisrewau
 via Panisewus Tracy
 et Nancy in Oceanus.
 Blerainy. 1929.

WADA
 STANISREW
 1929.10.29
 BUDAPEST

היה אז להניח שחניכים אחרים לא יודעים הרבה על הילד המסוים, או שגרוע עוד יותר, לא אכפת להם ממנו. יש לציין שמקרים כאלו היו נדירים ביותר.

שיטה נוספת לחיזוק חיובי של החניכים בבתיו של יאנוש קורצ'אק הייתה הענקת גלויות למזכרת בתמורה לתרונות שבוצעה היטב, עזרה לילד אחר, או מילוי התחייבות מיוחדת. ארבע פעמים בשנה, ב-21 במרץ, 21 ביוני, 21 בספטמבר ו-21 בדצמבר בבית היתומים התקיימו מפגשים, שבמהלכם נמסרו לילדים גלויות שנכתבו בדרך כלל בידו של קורצ'אק ונחתמו בחותמת של בית היתומים.

סוג מסוים של גלויה היה כרטיס שקיבל כל אחד מהחניכים לאות סיום השהות במוסד עם איחולים לדרך החיים החדשה וכמובן עם התוצאות של המשאל האחרון.

הכתיבה

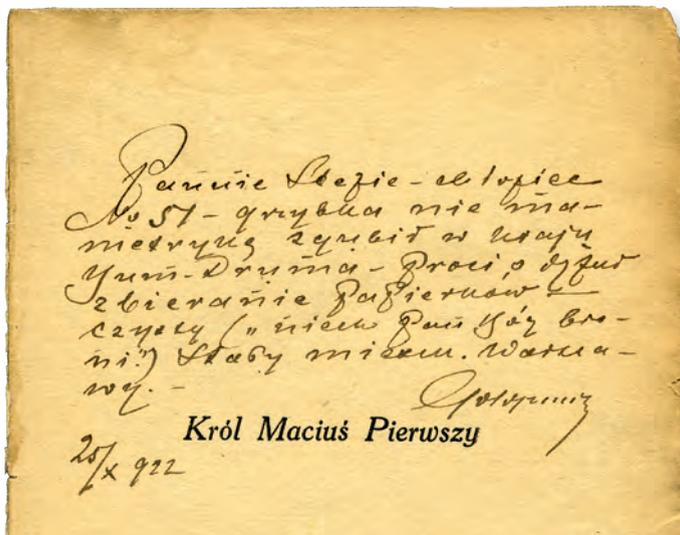
בנוסף לעבודה אינטנסיבית בבתי היתומים, היה קורצ'אק פעיל בעוד תחומים רבים אחרים נכון שהוא לא חזר לרפואה רגילה בבית חולים, אך עד סוף ימיו הוא נתן עצות פרטיות למטופלים בגבול שבין רפואה וחינוך. הוא עבד גם כמומחה בקופת חולים ובבית המשפט המחוזי במקרים של התעללות מינית בילדים. הוא גם מעולם לא הפסיק לכתוב, הוא כתב לאורך כל חייו הבוגרים הן לילדים והן למבוגרים.

הוא התחיל מוקדם מאד, כי כבר בתיכון בספטמבר 1896 תחת השם הבדוי הן בשבועון "קולצה" ("קוצים"). בשנת 1898 הוא נטל חלק בתחרות שפורסמה במגזין "Echo Muzyczne Teatralne i Artystyczne" ("הדי המוזיקה, התיאטרון והאומנות"). קורצ'אק שלח לתחרות שתי יצירות. אחת מהן היה מחזה בן ארבע מערכות "באיזו דרך?", שצוין לשבח על ידי חבר השופטים, אך למרבה הצער לא השתתף. הוא חתם על המחזה בשם הבדוי יונאש קורצ'אק, שאותו שאל מרומן של יוזף איגנצי קרשבסקי סיפורו של יונאש קורצ'אק וכתו

של נושא החרב המלכותי. החל משנת 1900 הוא התחיל להשתמש בגרסה שונה מעט של השם הבדוי שלו "יאנוש קורצ'אק". עם הזמן הוא הפך אותו לכל כך טבעי עד שהוסיף אותו על כרטיס הביקור ליד "דוקטור הנריק גולדשמידט", שבו השתמש במגעים חברתיים ומקצועיים.

ספר הבכורה שלו היה הרומן ילדי רחוב שיצא לאור בשנת 1901, והצלחתו הספרותית הגדולה היה הספור "ילד הטרקלין", שיצא לאור כספר בשנת 1906. יחד עם זאת ספריו המוכרים של יאנוש קורצ'אק, "זכותו של הילד לכבוד" שהתפרסם בשנת 1929 ו"כיצד לאהוב ילד" משנת 1920, שבהם הוא מציגים באופן ישיר את גישתו לילד כאדם. החלק הנקרא ילד במשפחה המיועד להורים ומציג גישה לא מסורתית לגידול ילד בתנאים של בית. ספרים אלה הם, מן הסתם, הפרסומים הידועים ביותר של קורצ'אק, שתורגמו לשפות רבות ועד היום מדריכים, מורים והורים נעזרים בהם לחשיבה מודרנית על הילדות. בנוסף לחיבורים למבוגרים מן הראוי לציין את הספרים המיועדים לקהל צעיר: "המלך מתיא הראשון", "המלך מתיא באי השומם", ו"קאיטוש המכשף", אשר תחילה הופיעו בהמשכים בעיתון לילדים "מאלי פשגלונד" ("סקירה קטנה"), וכן "פשיטת הרגל של ג'ק הקטן" הרפתקאה כלכלית משנת 1924.

כאשר כותבים על יצירותיו של יאנוש קורצ'אק מן הראוי לציין את המסות הספרותיות הקצרות "על חוקי החיים" שהופיעו בשנת 1930, או חיבורים שנוצרו על בסיס תכניות רדיו ושהתפרסמו בשנת 1939 תחת הכותרת המסקרנת הפדגוגיה העליוה. הפעילות הספרותית של יאנוש קורצ'אק התקבלה בהערכה רבה ובשנת 1937

“המלך מתיא הראשון”
הקדשה
של יאנוש
קורצ'אק לסטפניה
וילצ'ונסקה, 1922

KSIĄŻKI JANUSZA KORCZAKA

BEZWSTYDNE KRÓTKIE
DZIECKO SALONU
JAK KOCHAĆ DZIECKO I
Dziecko w rodzinie
JAK KOCHAĆ DZIECKO II
Internat—Kolonie letnie—Dom sierot
JAK KOCHAĆ DZIECKO III
Dom sierot
KIEDY ZNÓW BĘDĄ MAŁY
PRAWO DZIECKA DO SZACUNKU
SAM NA SAM Z BOGIEM

Dla młodzieży
FERALNY TYDZIEŃ
JÓZKI JAŚKI I FRANKI
KAJTUŚ CZARODZIEJ
KRÓL MACIUSZ PIERWSZY
KRÓL MACIUSZ NA WYSPIE BEZLUDNEJ
MOŚKI, JOSKI I SRULE
PRAWIEŻA ŻYCIA
SĘAWA
UPARTY CHEŁOPIEC
(Życie Ludwika Pasteura)

WYDAWNICTWO J. MORTKOWICZA

JANUSZ KORCZAK

PEDAGOGIKA ŻARTOBLIWA

MOJE WAKACJE

GADANINKI RADIOWE
STAREGO DOKTORA

KOMITET KORCZAKOWSKI
ul. Suw. 1 89

TOWARZYSTWO WYDAWNICZE W WARSZAWIE
SP. AKC. — MAZOWIECKA 12 — 1 9 3 9

“הפדגוגיה העליונה”

הספר האחרון של

יאנוש קורצ'אק

שיצא לאור במאי 1939

אף זכתה בפרס היוקרתי “דפנה זהובה” מטעם האקדמיה הפולנית לספרות. קורצ'אק פרסם בסה"כ כ-30 ספרים, על פי רוב בהוצאת הספרים הוורשאית הידועה של יעקב מורטקוביץ'.

חלק נפרד ביצירותיו של יאנוש קורצ'אק מהווים טקסטים עיתונאיים בעיקר בנושאים חברתיים ופדגוגיים שהתפרסמו בעיתונות. בסך הכל פרסם קורצ'אק למעלה מאלף טקסטים ביותר מ-120 כתבי עת, בתחילה בעיקר בעיתונים חברתיים כגון “קולצה” (“קוצים”), “ונדרובייץ” (“הנווד”), “גלוס” (“קול”), בכתבי עת רפואיים “קריטיקה לקרסקה” (“ביקורת רפואית”), “אופייקה נאד דויצקיים” (“טיפול בילד”), “פשגלונד פדייטריצ'ני” (“הסקירה הפדיאטרית”), בכתבי עת חינוכיים – לדוגמא “בשקולה ספציילנה” (“בבית הספר המיוחד”) או “דוס קינד” (“הילד”), שבו מאמריו של קורצ'אק בשפה הפולנית תורגמו ליידיש, כתב העת של הרדיו “אנטנה” וכתבי עת ספרותיים – “וויאדומוש'צי ליטרצקיייה” (“ידיעות ספרותיות”). יאנוש קורצ'אק כתב גם לכתבי

עת המיועדים לילדים, למשל בדו-שבועון "בסלונצה" ("בשמש"). חלק מהטקסטים שלו פורסמו גם במגזינים בעברית שהוצאו לאור בפולין והיו מיועדים לילדים הלומדים עברית "עולמי" ו"עולמי הקטן".

חלק מעניין במורשת הכתיבה של קורצ'אק הוא מה שנקרא ספרות תעודה אישית – מכתבים ורשימות. הידוע ביותר בתחום זה הוא היוםן, שנכתב בחודשים האחרונים לחייו. המכתבים שהופנו לחברים וילדים בפולין עצמה ומעבר לגבולותיה, מראים לנו את קורצ'אק כאדם קשוב ומתעניין באחר, אדם שעבורו כולם, אפילו הדיירים לשעבר של ביתו ועמיתיו הישנים לעבודה, הם עדיין שותפים לשיחה. הרשימות האישיות, הטקסטים שנכתבו לילדים, ההערות הפדגוגיות המתייחסות לעבודה "בבית היתומים", "בביתנו", ובמיוחד "היוםן" (נכתב בתקופה שבין מאי לאוגוסט 1942) מקרבים אלינו את דמותו של קורצ'אק בסוף חייו, כאדם שמנסה ביחד עם מחנכים אחרים לשמור על סגנון החיים והעבודה שמלפני המלחמה, זאת למרות התנאים הלא אנושים והאחריות הגדולה.

פעיל חברתי ומרצה

בעשור הראשון של המאה העשרים, עוד בהיותו סטודנט, קורצ'אק פעל בתור חבר או אוהד בכל מיני ארגונים. בין היתר ב"אגודה של חדרי קריאה בחינם" שפעלה בחסות האגודה לצדקה של וורשה, "האגודה לקייטנות הקיץ", "העמותה הוורשאית להיגינה", "התאחדות המיילדות", "האגודה לחקר הילד", "האגודה הרפואית של וורשה", "האגודה לתרבות הפולנית", ובראש ובראשונה "האגודה לסיוע ליתומים" ו"האגודה ביתנו". בתקופה שבין המלחמות הוא נטל חלק בפעילות חברתית שונה. למשל, "השבוע של הילד" של הוועד הפולני לטיפול בילד, בתקופה שבין המלחמות השתתף בפעולות חברתיות שונות. למשל, "השבוע

יאנוש קורצ'אק
"הסקירה שלנו"
1926 (31)

של הילדים" של הוועדה הפולנית לילדים, או השבוע ליתום של האגודות לטיפול ביתומים יהודים "צנטוס".

קורצ'אק הרבה גם להופיע בציבור, הרצה והופיע בדיונים פתוחים. על פי רוב התבטא בנושאים חינוכיים, למשל במסגרת סידרת הדיונים האביב והילד (שאורגנה על ידי הוועד הפולני-אמריקני למען רווחת הילד). בשנות השלושים הוא נפגש עם קהל הקוראים בין היתר "בספרייה המרכזית היהודית", (היום זהו הבניין של המכון היהודי ההיסטורי) והרצה על הנושאים הקשורים לחיים היהודים בארץ ישראל, שהספיק לבקר בה פעמיים, בשנת 1934 ו-1936, או על חשיבות הספורט בחיים.

מחנך המחנכים

בנוסף לעבודתו "בבית היתומים" ו"בביתנו" יאנוש קורצ'אק הרצה על נושאים הקשורים בחינוך ובפסיכולוגיה, בין השאר "בסמינרים למורים יהודים", "בסמינר הממלכתי למורי היהדות", בסמינר לגננות ובבית הספר לאחיות. הוא לימד "במכון הממלכתי לחינוך מיוחד" (היום זוהי "האקדמיה לחינוך מיוחד") ו"במכון הממלכתי לחינוך וחקר העבודה החברתית והחינוכית", שהיה שייך למוסד אקדמי עצמאי בשם "ושחניצה הפולנית העצמאית".

מן הראוי לציין גם את הפרויקט של המעון למחנכים צעירים שקורצ'אק ניהל ביחד עם סטפניה וילצינסקה "בבית היתומים" (החל משנת 1923) ועם מריה פאלסקה ב"ביתנו" (החל משנת 1928). היה זה מוסד מיוחד המשלב בתוכו תיאוריה ועבודה מעשית בחינוך. מוסד זה הכשיר אנשים צעירים, בדרך כלל סטודנטים שהתכוונו בעתיד לעסוק בעבודה חינוכית. בתמורה לארוחות ולינה ניהלו הסטודנטים מדי יום ביומו (במשך 3-4 שעות) שיעורים עם הילדים והשתתפו בסמינרים. עבור רבים מהם היה זה סיכוי לצבור ניסיון והזדמנות להרהור נוסף ומעמיק יותר בסוגיות חינוכיות, עבור אחרים, היה זה המקום שבו הם קיבלו את ההחלטה שהחינוך אינו דרך חיים עבורם ובסופו של דבר התברר שאכן היה זה הצעד הנכון שבילם וכן עבור הילדים שעמם היו אמורים להיות במגע.

רדיו ועיתונות

יאנוש קורצ'אק היה המייסד והעורך הראשון של עיתון הילדים "מאלי פשגלונד" ("סקירה קטנה"). היה זה שבועון שהופיע כל יום ששי כמוסף שבועי ליומון הוורשאי "נאש פשגלונד" ("סקירתנו"). רוב הכותבים לעיתון היו ילדים. "מאלי פשגלונד" תוכנן והוצג כבימת ילדים פתוחה, שבה כתבות שסוקרות כמעט את כל הנושאים שמשכו את תשומת הלב של הכותבים והקוראים. תנאי הכרחי היה אותנטיות. "מאלי פשגלונד" היה פרויקט יוצא דופן אף אחד לא הצליח ליצור עיתון דומה לא לפני כן ולא מאוחר יותר,

יאנוש קורצ'אק, המורים
מהמכון הממלכתי לחינוך
מיוחד
והסטודנטים של "ביתנו",
פולה ביילנסקיה, 1933

הן בפולין והן מחוצה לה. האפשרות שניתנה לילדים להשמיע את קולם, יצירת מרחב ציבורי שבו יכלו להתבטא בחופשיות, היה זה יישום מעשי נוסף שאיפשר להם לדבר בשמם.

סביב "מאלי פשגלונד" הצליחו למקד קבוצת כותבים המעורבים בעשייה, ארגנו עבורם אירועים מיוחדים כגון כנסים עיתונאיים מיוחדים, או הליכה משותפת לקולנוע. יאנוש קורצ'אק ערך את העיתון במשך ארבע שנים, בשנת 1930 הוא העביר את התפקיד למזכירו ז'י אברמוב (איגור נברלי). הלה ניהל את העיתון והמשיך לפתחו באפן יצירתי (הוא ארגן למשל סדנאות כתיבה לעיתונאים, שייט קייקים ותחרויות ספורט). הגיליון האחרון של העיתון הופיע ביום שישי, ב-1 בספטמבר 1939. (את "מאלי פשגלונד" ניתן למצוא באתר האינטרנט של הספרייה הדיגיטלית פולונה: www.polona.pl, נמצאים שם כל העותקים של הגיליונות שיצאו לאור).

Mały Przegląd

PISMO DLA DZIECI I MŁODZIEŻY
JANUSZA KORCZAKA.

pod redakcją

Wychodzi co piątek rano
korespondencje i materiały
kierować należy
do redakcji

Nr. 325 (1406) „Naszego Przeglądu”.

Wychodzi co piątek
rano.

Korespondencje i materiały kierować należy
do redakcji „Małego Przeglądu”
Warszawa, Nowolipki 7.

MAŁY PRZEGLĄD

pismo dzieci i młodzieży

TYGODNIOWY DODATEK BEZPŁATNY DO

Mały przegląd

pismo dzieci i młodzieży

korespondencje i materiały kierować należy
do redakcji „Małego Przeglądu”
nowolipki 7

TYGODNIOWY DODATEK BEZPŁATNY DO NR. 371 (1431) „NASZEGO PRZEGLĄDU”

הגיליונות של “מאלי שגלונד”:

26 נובמבר 1926,

27 ינואר 1933,

21 דצמבר 1937

יאנוש קורצ'אק הפך גם לכוכב של הרדיו הפולני. הוא התחיל להופיע ברדיו בסוף 1934 והמשיך עד לפרוץ המלחמה (עם הפסקה בשנים 1936–1938 שנגרמה כתוצאה מהאווירה האנטישמית בתקופה זו). הוא ניהל שיחות מקוריות בתור “הדוקטור הזקן” וזכה להכרה ולפופולריות רבה בקרב המאזינים הצעירים.

יהודי? פולני?

הנריק גולדשמיט – יאנוש קורצ'אק הגדיר בעצמו את זהותו והשתייכותו הלאומית ככפולה. הוא כתב שהוא בו זמנית גם יהודי וגם פולני שמאוהב בוורשה. החל מילדותו המוקדמת הוא היה מודע היטב לשורשיו. מהר מאוד נתנו לו להרגיש שבפולין השאלה הלאומית היא בפרוש בעיה. במהלך ההלוויה שהוא ערך לקנרית שלו כילד, נודע לו מבנו של שרת הבית שבו גר, ש”הציפור המתה כמו גם בעליה הם יהודים ומה שמצפה להם אחרי המוות זה לא גן עדן אלא גיהנום יהודי שחור”. הנריק הצעיר זכר היטב את האירוע הזה וחזר אליו במדויק בזיכרונותיו ביומן מתקופת המלחמה.

יאנוש קורצ'אק היה אדם פתוח וקיים קשרים מקצועיים וחברתיים עם חוגים שונים הן פולניים והן יהודיים. בצעירותו היה קשור לחוגים של האינטליגנציה הדמוקרטית של וורשה, היה גם קרוב לפעילים

יאנוש קורצ'אק והגנרל
מיכאל טוקז'בסקי
קארשייביץ'
מנז'נין, באמצע שנות
השלושים

שנלחמו למען עצמאותה של פולין, במקביל הוא התעניין בהתיישבות היהודית ובסיכויי החיים בארץ ישראל. הוא לא השתייך למפלגה כלשהי, אך תמך ביוזמות חברתיות שהיו קרובות להשקפותיו. קורצ'אק היה חבר בארגון של הבונים החופשיים בלשכה "כוכב הים", שהשתייכה לפדרציה הבינלאומית "Le Droit Humain", שהוקמה למען הפיוס בין כל בני האדם וחיפוש אחרי האמת תוך שמירת כבוד הזולת. הוא גם השתתף במפגשי הקיץ של האגודה התיאוסופית הפולנית בוורשה ובמנז'נין שעל הנהר בוג.

הוא היה איש מאמין אם כי לא כל קשור לדת כלשהי. עסק בעבודה רוחנית. ביומן שכתב בגטו וורשה הוא מציין שעסק בתרגילי מדיטציה. בבית היתומים שבניהולו הוא התפלל עם הילדים וחגג חגים יהודיים, בנוסף על, בנוסף על כך קיים קשרים ידידותיים עם הקתולים והיה לגמרי פתוח לדו שיח בין הדתות. בים הכתבים שכתב ושהשתמרו נמצא גם אוסף עם אלוהים אישית. תפילותיהם של אלה שאינם מתפללים (הספר יצא לאור בפולנית בשנת 1922). מדובר בהוכחה ספרותית מובהקת להבנתו העמוקה של השקפות ועמדות שונות ושל מוטיבים רוחניים אחרים. ברשימותיו האחרונות ביומן הוא נזכר במילות התפילה הנוצרית אבינו מלכנו תוך כדי אזכור שהטקסט חופף חלקית לתפילה של יהודית.

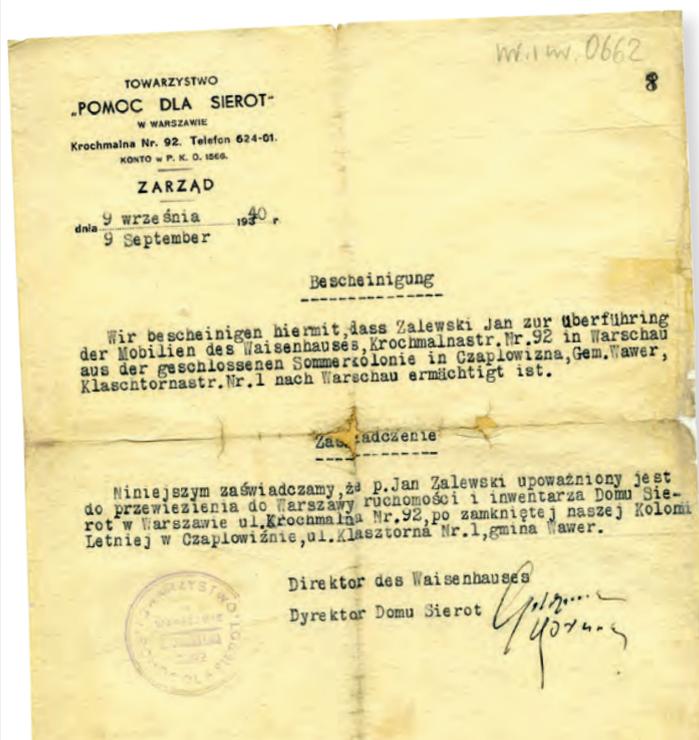
השנים האחרונות

בפרוץ מלחמת העולם השנייה יאנוש קורצ'אק שהה בוורשה, קרוב לוודאי בדירה הפרטית של אחותו אנה ברחוב זלוטה 8 – מקום מגוריו החל משנת 1933. הוא כנראה עבר משם לבניין ברחוב קרוכמלנה 92. שם – כפי שהוא עצמו מציין בטקסטים מאוחרים יותר – לדאוג לביטחון הילדים ולשמור על הרכוש החשוף להרס על ידי פעולות מלחמתיות. הוא ידע היטב מה לעשות, הרי לא הייתה זו המלחמה הראשונה שבה נטל חלק. כחייל הוא השתתף במלחמת רוסיה-יפן ובמהפכת 1905–1906 במזרח הרחוק. בשנים 1914–1917 בתקופת מלחמת העולם הראשונה הוא עבד בבית חולים צבאי. בגלל מחלתו הוא שוחרר מהצבא והועבר לעבודה בבתי היתומים שליד קייב. בשנת 1918 הוא סיים את שירותו בצבא הרוסי (השתחרר בדרגת סרן) וחזר לוורשה. בשנים 1919–1920 בזמן המלחמה הפולנית-רוסית הוא שימש כרופא בצבא הפולני (בדרג רב סרן) בבתי חולים בלודז' ובוורשה. בשנת 1939 למרות שכבר לא היה חייל פעיל, הוא לבש שוב מדים ונלחם מדי יום ביומו כדי לשמור על בית היתומים. כבעל ניסיון במלחמות הקודמות, הוא ניסה עם צוות העובדים והחניכים להמשיך לחיות ולתפקד באופן רגיל, בהתאם לאמצעים ולמשאבים שעמדו לרשותם. בקיץ 1940 הוא תרם רבות לארגון יציאת הילדים לקייטנת הקיץ האחרונה שהתקיימה בסניף של בית היתומים "רוז'צ'קה" ("שושנה") בקרבת וורשה.

בנובמבר 1940 קורצ'אק אולץ ביחד עם בית היתומים שאותו ניהל לעבור לגטו וורשה. במהלך המעבר הוא נאסר בידי הגרמנים והוחזק בבית הסוהר פביאק במשך מספר שבועות. לאחר שחזר מהכלא הוא התמסר לעבודה אך ורק למען הילדים, בעיקר בבית היתומים שמוקם עתה בכתובת חדשה ברחוב חלודנה 33 בבניין של בית הספר למסחר ע"ש יוזף ומריה רוסלה. באוקטובר 1941, בעקבות שינוי גבולות הגטו, ובפועל – הקטנת שטחו, בית היתומים אולץ לעבור שוב, הפעם לבניין השייך לעמותה לס ברחוב שיינה 16\ סליסקה 9 שם ביחד עם הילדים והעובדים קורצ'אק בילה את החודשים האחרונים לחייו.

בנוסף לעבודתו בבית היתומים קורצ'אק עזר ותמך גם במוסד היה זה "בית המקלט המרכזי" ברחוב דז'ילנה 39 (ליד כנסיית אוגוסטינוס הקדוש). הוא אפילו עבר לשם לתקופה של כמה שבועות בתחילת שנת 1942 כדי לנסות ולשפר את המצב האירגוני והחומרי הקשה. קורצ'אק השתדל לשמר בבית היתומים ברחוב שיינה 16\ סליסקה 9 את סגנון העבודה שלפני המלחמה. למרות תנאי הקיום המתדרדרים, המספר ההולך וגדל של ילדים ותחזיות לא אופטימיות לעתיד ביחד עם סטפניה וילצ'נסקה ומחנכים אחרים הוא ניסה להעניק לילדים תחושה של נורמליות ובטיחות יחסית. לאחר ששרד כמה מלחמות ומהפכות הוא התייאש והתמסר לעבודה היום יומית, דבר שבאותם השנים יכול להיחשב להתנגדות אזרחית. הוא עצמו ויתר על האפשרות להצלה אישית – דחה את כל ההצעות לצאת מהגטו ולעבור לצד הארי ולהסתתר. ב-4 באוגוסט 1942 הוא כתב ביומנו: "הרי כל מה שאני חווה התרחש באמת" – בחשבו על ניסיון המלחמתי, אך מבלי להיות מודע למה שעוד מחכה לו.

ב-5 באוגוסט 1942 ביחד עם ילדיו ועם עמיתיו לעבודה גורש לאומשלגנפלאץ, משם הגיעו למחנה ההשמדה הגרמני בטרבלינקה. למרות שלא רק הוא יצא לדרכו האחרונה עם חניכיו ועמיתיו לעבודה, הוא היחיד שמונצח בשמו במקום. זהו סמל הכרחי וחשוב, אבל הוא אינו צריך להאפיל על המחנכים האחרים שהיו נחושים לחלוק את גורלם עם אלה שעליהם הם היו אחראים.

אישור החתום בידי יאנוש קורצ'אק

לעובד הסיניף של בית היתומים יאן זלסקי, 9 בספטמבר 1940

הקמתי מצבת זיכרון? (הורטיוס)

יאנוש קורצ'אק מזכיר ברשימותיו המלחמתיות שבצעירותו ביקש מאלוהים שייתן לו חיים קשים אך מעניינים. אכן כאלה היו חייו. פעילות פדגוגית וחברתית ורעיונות חינוכיים, שעליהם כתב וישם אותם במציאות הם חומרים מהותיים שמהווים חומר לניתוח ולעתים גם לדיון ביקורתי. הספרים והכתבים, שהשאיר אחריו הם עדויות לעבודה בונה בתחומים רבים ואי הסכמה לעוול ולחוסר כבוד כלפי ילד שהוא מעל לכל גם כן אדם.

השם קורצ'אק ידוע בעולם כולו; לא רק בפולין. אכן בארצות אחרות נעשים ניסיונות שונים להנציח את הביוגרפיה והמורשת שלו. מתפרסמים ספרים, מעבדים ומפתחים מערכי שיעורים, בונים אתרי אינטרנט, מיישמים פרויקטי מולטימדיה.

אולם ברוב הפעילויות הללו, הדגש הוא על השנים האחרונות בחייו בתקופת המלחמה, והדבר, באופן בלתי נמנע, מחליש את הדימוי של אדם שחי באופן כה אינטנסיבי ויחד עם זאת גם באופן מאוד יעיל ויצירתי. על כן נראה שעדיין נותר הרבה מה לעשות כדי להפוך את קורצ'אק ליותר מסמל וסמכות מוסרית רחוקה ובלתי מושגת. הפעילויות בשילוב עם השקפה תיאורטית מעניינת יכולה, ואף צריכה להוות השראה לבני אדם בתקופתנו. עמדתו של קורצ'אק ש"לא כל מה שקל, אלא מה שהוא רב גוני ויעיל ביותר" אמורה לשמש השראה לביצוע, לקיום התחייבויות וליוזמות חדשות.

טקסט
אגנישקה ויתקובסקה-
קריך

תרגום מפולנית
מיכאל סובלמן

עורכת הסדרה
איזבלה שופה

גרפי ועימוד
סילביה שפרנסקה

עימוד
וויצ'ך צ'פליצקי

צילום העטיפה:
יאנוש קורצ'אק, שנת
1938 בערך
כל התצלומים שייכים
לאוסף המוזאון של וורשה
קורצ'אקינום

Copyright for Polish
edition, Instytut Pamięci
Narodowej – Komisja
Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi
Polskiemu & Muzeum
Warszawy, Warszawa
2015

Copyright for Hebrew
edition, Instytut Pamięci
Narodowej – Komisja
Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi
Polskiemu, Warszawa
2021

ISBN 978-83-8229-120-9
קריאה מהנה

ipn.gov.pl
ksiegarniaipn.pl

החפץ היחיד השייך ליאנוש קורצ'אק שהשתמר
המוזאון של וורשה

בבחירת שמות של מקומות במרחב הציבורי, אנו מנסים להזכיר אירועים היסטוריים חשובים וכן לחלוק כבוד לגיבורים. אנו שואפים להנציח את תולדות ההתנגדות לשלטון הזר בארצנו וגם להנציח את קורבנות הכיבוש הגרמני והסובייטי ואת הדיקטטורה הקומוניסטית. בדרך זו אנו מביעים כבוד לדורות הקודמים.

בתקופת הרפובליקה העממית הפולנית מלאכת הענקת השמות למקומות ציבוריים הייתה אחד מכלי התעמולה והאינדוקטרינציה ההמונית. האנדרטאות שנבנו אז והשמות שניתנו לכיכרות ולרחובות היו אמורים להנציח את הגרסה הרשמית של ההיסטוריה על פי המפלגה הקומוניסטית. גם היום במקומות רבים אנו יכולים לראות עוד עקבות להנצחת "הגיבורים הקומוניסטיים" שפעלו למען האינטרסים של ברית המועצות, התנועה הקומוניסטית והמשטר אחרי המלחמה. נוכחותם של שמות כאלה בפולין העצמאית לא רק שפוגעת בבני אדם חופשיים, אלה גם יכולה להתפרש כעלבון כלפי קורבנות המשטר הקודם.

סדרת חוברות "הגיבורים של רחובותינו" שהונפקה על ידי "המכון לזיכרון לאומי" (IPN) מציגה דמויות משמעותיות בתולדותינו. בזכות יוזמה זו הקוראים יכולים להכיר את הגיבורים והישגיהם בעוברים ברחובות ובכיכרות הנושאים את שמם. יוזמה זו עשויה לשמש כהשראה לדורות הבאים.

יו"ר ד"ר ירוסלב שרק
המכון לזיכרון לאומי (IPN)

**MUZEUM
WARSZAWY**

